

שיטת המחקר

אוכלוסיית המחקר

מדגם של כ-5 ישראלים שונים החיים בישראל במקומות שונים וחשופים לתופעת העובדים הזרים החיים בה. מדגם שיכלול את דרום תל-אביב כמקום שבו ישנו ריכוז גבוהה של עובדים זרים; כמו גם אילת לעומת התנחלויות.

שאלת המחקר

מהו האופן שבו נתפס היחס שבין מעמד אזרחי וזכויות לגבי מבקשי המקלט במסגרת ההגמוניה היהודית בישראל?

השערת המחקר

הנחת המחקר היא שימצאו הבדלים עמדתיים ותפסתיים בין ישראלים שונים בנוגע לראייתם בנוגע לסוגיית העובדים הזרים ומבקשי המקלט בישראל. ההנחה היא שבאזורי הפרייפריה יתקבלו דעות פחות מכילות כלפי התופעה; לעומת ערים מרכזיות שבהן תהיה יותר הכלה וקבלה של הזרים שבקרבתנו.

שיטת המחקר

שיטת המחקר שבה בחרתי להשתמש לצורך הניסיון לענות על שאלת המחקר העומדת במרכז עבודה זו, הינו תצפיות שטח שיערכו באתרים שונים בהם ישנה נוכחות גבוהה של עובדים זרים הבאים באינטרקציה עם אוכלוסייה מקומית של יהודים תושבי האזור.

מטרת התצפיות הינה לבחון סיטואציות שבהן עולה שאלת הזכויות המגיעות לפליטים ומבקשי מקלט החיים בישראל ולאפיין את הצורה שבה מתייחסים אליהם ישראלים יהודים. התצפיות ישלבו ניתוח של סיטואציות שהתרחשו בשעת התצפית בשטח וכן תשלב שאלות שישאלו ישראלים יהודים שהיו מעורבים באירועים העומדים במרכז התצפיות שנערכו, זאת לצורך הבהרה של ההקשרים השונים סביב האירוע שמתארת התצפית.

מחקר איכותני לדוגמא

תימה 1 – ניצול העדר זכויות אזרח וזכויות עובד

מן התצפיות עולה כי עובדים זרים המועסקים במסגרת עסקים של ישראלים יהודים אינם זוכים לזכויות עובד מינימליות המוכרות בחוק וכן סובלים מיחס מזלזל, טורדני ומפלה. כפי שעלה מתצפית 1 שעקבה אחר חנות מכולת בדרום תל אביב שבה עובד פועל סודני המבצע עבודת כפיים, נראה כי בעל העסק מזלזל בעובדף לועג לו, מציב לו דרישות בלתי הגיוניות לגבי מהירות עבודתו בפריקה וסחיבה של סחורה כבדה וכן מאיסי שלא לשלם לו את שכרו.

בנוסף, עלה במסגרת תצפית זו כי הפועל סבל מיחס מזלזל ואף מקללות מעובד יהודי שעיימו בא במגע (נהג המשאית) אשר עשה שימוש בקללות גזעניות כאשר בא באינטרקציה עם הפועל הסודני. יחס זה של מנהל המכולת ושל נהג המשאית אל הפועל מלמד על זלזול בסיסי בזכויותיו של עובד, יחס שאין ספק כי פועל יהודי לא היה זוכה לו וגם אם כן היה נתקל בו, יכול היה להתלונן ולקבל פיצוי הולם וכן יש להעריך כי האחראים לעוול היו נענשים.

מן התצפיות עולה כי כאשר מדובר בעובדים זרים שאין מחזיקים באזרחות ישראלית ושעבודתם מתבצעת בתוקף היותם פליטים או לחלופין אינה נעשית באופן חוקי כלל, היחס אליהם הוא ירוד מאוד וכי המעסיק וכן עובדים מקבילים שהינם יהודים, אינם מכבדים את כבודם האישי ואת זכויות העובד של אותם עובדים זרים. מן השאלות ששאלנו את בעל המכולת נראה כי הוא לא מעוניין למסור מידע אודות האופן שבו הוא משלם לפועל שלו ולכן יש להניח כי גם סוגיית המשכורת אינה נעשית כהלכה ובכפוף למקובל בחוק.

תימה 2 – לכידות על רקע גזעי

מן התצפיות עולה כי גם בגילאים צעירים ישנה נטייה מובהקת ללכידות גזעית של ישראלים הודים לתמוך זה בזה כאשר נוצר קונפליקט עם בן מיעוטים כהה עור. בתצפית 2 עלה כי בשעת משחק כדורגל מיהרו התלמידים להתלכד ולתקוף תלמיד שחור שהיה מעורב בהיתקלות פיזית בשעת המשחק: התלמידים הלבנים מיהרו להתאגד ולהתקומם כנגד התלמיד השחור שלא הפיל את יריבו בכוונה, אלא בזמן המשחק.

ניכר כי התלמידים היהודים בני כיתתו של התלמיד השחור לא מיהרו לצאת להגנתו ולא התערבו בנעשה או ניסו למנוע את ההתגוללות הכללית על בן כיתתם. יש לציין כי תלמידים שחורים, הן מכיתתו של הנער המותקף והן מן הכיתה של התלמיד היהודי שנפל, באו להכנתו של חברם וניסו להנמיך את הלהבות מבלי להלהיט את האווירה עוד יותר ולבצע אקטים אלימים.

מן השיחה עם התלמידים התוקפים לאחר המשחק עולה כי הם אווזים בתפיסה ברורה של עליונות ובעלות על פני התלמידים השחורים וכי הם רואים עצמם מעליהם. התגובה הבלתי פרופורציונאלית להיתקלות שהתרחשה בשעת המשחק מעידה על איבה בסיסית כלפי התלמידים ממוצא אפריקאי אשר רק מחכה להזדמנות להתפרץ ולהתקלח לאירוע אלים. יש לציין גם את הסולידריות של התלמידים השחורים מן הכיתה של התלמידים התוקפים אשר באו לסייע לתלמיד השחור שהותקף ועמדו כנגד בני כיתתם.

תימה 3 – תגובה משטרתית חריפה כלפי נערים שחורים

מן התצפיות עולה כי כאשר נערים שחורים מבצעים אקטים אלימים כלפי נערים ישראלים, התגובה המשטרתית חריפה ונראה כי אף בלתי פרופורציונאלית. בתצפית 3 נראית ניידת משטרה אשר אוספת לתוכה נער שחור שבעט את הכדור של כמה נערים לבנים. מאחר והתצפית התבצעה ממרחק, לא ניתן היה לשמוע באופן ברור מה התרחש באירוע אולם ניכר כי הנער השחור לא התנגד כלל לשוטרים והקשיב להם כשנזפו בו על מעשיו. בכל זאת, לאחר שיחה קצרה הם לקחו אותו איתם בצורה אגרסיבית למדיי אל תוך הניידת ונסעו מן המקום. ניתן לומר כי לא סביר שהתנהגות דומה של נער ישראלי יהודי הייתה זוכה ליחס מסוג זה מצד המשטרה.

מחלקת איכותנו לדוגמא

תימה 4 – זעם של תושבי דרום תל אביב כלפי העובדים הזרים

מן התצפיות עולה כי תושבי שכונות דרום ת"א נושאים עימם מטען כעס משמעותי כלפי העובדים הזרים החיים בקרבם בשכונות. בתצפית 4 מתוארת תקרית שבה איש מבוגר היושב באופן קבוע באחד מבתי הקפה של דרום ת"א צועק ומקלל מקבץ נדבות שחור שביקש ממנו ומחבריו כסף בחצר בית הקפה שלהם.

ניכר כי אותו אדם חש כי העובדים הזרים הורסים את חייהם של אנשי שכונות דרום ת"א וכי הוא עומד מאחורי המילים הקשות שאמר למקבץ הנדבות. מן השיחה הקצרה שניהלנו עימו עולה כי האיש לא מסיר אחריות מן הממשלה על היווצרות המצב הזה מול העובדים הזרים אולם הוא אומר שכעת הדבר אינו משנה וכי על מנת לחיות בשלווה הוא מוכן לריב ולהלחם עם כל מי שצריך ולא אכפת לו מי אשם.